

*В.В. Щепак, к.т.н., доцент
В.С. Пасічник, магістрант
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ В ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Масштабна винищувальна війна завдає непоправної шкоди землі та екології. Загальна сума розрахованих Держекоінспекцією збитків довкіллю за період з 24.02.2022 р. по 03.03.2023 р. по земельним, водним ресурсам та атмосферному повітрю становить майже \$52 млрд. [1]. Проте поки що відсутні конкретні дані через неможливість доступу на окуповані території, де тривають бойові дії. Наразі можемо говорити, що найбільших збитків довкіллю завдано у Донецькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях. Частина цих територій досі окупована, тому оцінити реальні масштаби збитків усе ще неможливо.

Спричинене обстрілами інфраструктури, у тому числі критичної, порушення правил поводження з відходами, призвело до засмічення та забруднення земельних ресурсів на значних територіях. Знищена військова техніка і пальне з неї, яке потрапляє у ґрунти, а також хімічне начиння снарядів та ракет посилюють ситуацію.

Визначення шкоди та збитків, завданих земельним ресурсам внаслідок збройної агресії Росії проводиться відповідно до нормативно-правового забезпечення [2]. Оцінюється шкода, завдана земельним ресурсам, що включає шкоду від пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкоду, зумовлену забрудненням і засміченням земельних ресурсів з урахуванням таких показників [3, 4]:

- витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону;
- збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- витрати на відновлення меліоративних систем;
- шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості;
- шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами.

Основою для прийняття управлінського рішення щодо стану земель є інформація, яку отримують за результатами моніторингу земель.

Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів. Він складається із систематичних спостережень за станом земель (агрохімічна паспортизація земельних ділянок, зйомка, обстеження і вишукування), виявлення у ньому змін, а також проведення оцінки [5].

Враховуючи вплив повномаштабної війни на довкілля, зокрема на земельні ресурси, необхідно використовувати декілька комбінацій моніторингу ґрунтового покриву, причому його мережа повинна бути створена з урахуванням європейських підходів.

На сучасному етапі моніторинг ґрунтового покриву і земель відповідного цільового призначення в Україні набув дуже великої актуальності, що значною мірою обумовлено значними негативними змінами властивостей ґрунтів. Крім негативного впливу військових дій, негативно впливає на стан ґрунтів розораність земель, інтенсивність ерозійних процесів, втрата гумусу і поживних речовин, вторинне засолення, підвищення кислотності, забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами.

При здійсненні моніторингу земель необхідний системний підхід як до об'єкта дослідження території, так і до предмета вивчення способів спостереження за станом земель і змінами в їхній структурі.

Література

- 1. Наслідки екологічної шкоди, завданої довкіллю під час військової агресії Росії. Прес-конференція Оперативного штабу Держекоінспекції України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dei.gov.ua/post/operativnim-shtabom-pri-derzhekoinspektsii-bulo-rozrakhovano-zbitki-zavdani>*
- 2. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326.*
- 3. Методика визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженої наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України 18 травня 2022 року № 295.*
- 4. Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затвердженої наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 04 квітня 2022 року № 167.*
- 5. Постанова КМУ № 661 від 20.08.1993 року «Про затвердження Положення про моніторинг земель». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF>.*